

**KLASSIK LOTIN TILI VA ZAMONAVIY TIBBIY
TERMINOLOGIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI:QIYOSIY
TAHLIL.**

Toshmurzayeva A

SamDTU., Davolash ishi yunalishi 129-guruh talabasi

Beknazarova M.K.

Sam.DTU.,Tillar kafedrasida assistenti

Annotatsiya:Ushbu maqolada klassik lotin tili va tibbiy lotin tili o'rtasidagi asosiy lingvistik hamda strukturaviy farqlar chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida klassik lotin tilining boy grammatik tizimidan tibbiyotning kasbiy ehtiyojlariga moslashgan soddalashtirilgan va standartlashtirilgan shaklga o'tish jarayoni ko'rib chiqiladi. Maqola tibbiyot sohasidagi terminlarning shakllanishida yunon tili (gretsizmlar) ning o'rni, grammatik kategoriyalarning qisqarishi, ayniqsa, fe'l va uning murakkab shakllarining cheklanishi hamda sintaktik tuzilmalardagi o'zgarishlar masalalariga bag'ishlangan. Klassik tilning erkin so'z tartibidan tibbiy terminologiyaning qat'iy belgilangan strukturaga o'tishi, shuningdek, "gibrid" atamalarining shakllanishi va ularning professional aloqadagi ahamiyati atroflicha ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy tibbiy ta'limda lotin tilini o'rganishning nazariy va amaliy ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar: klassik lotin tili, tibbiy terminologiya, anatomik nomenklatura, gretsizmlar, grammatik transformatsiya, sintaktik standartlashuv, kasbiy nutq, lotin tilining evolyutsiyasi.

**LINGUISTIC FEATURES OF CLASSICAL LATIN AND MODERN
MEDICAL TERMINOLOGY: A COMPARATIVE ANALYSIS**

Toshmurzayeva A.

Student of Group 129, General Medicine program

Samarkand State Medical University

Beknazarova M.K.

Assistant of the Department of Languages

Samarkand State Medical University

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the main linguistic and structural differences between Classical Latin and Medical Latin. The study examines the process of transition from the rich grammatical system of Classical Latin to a simplified and standardized form adapted to the professional needs of medicine. The article focuses on the role of the Greek language (Greekisms) in the formation of medical terms, the reduction of grammatical categories, especially the limitation of the verb and its complex forms, as well as changes in syntactic structures. Particular attention is paid to the shift from the free word order of Classical Latin to the strictly fixed structure of medical terminology, as well as to the formation of “hybrid” terms and their significance in professional communication. The results of the study reveal the theoretical and practical importance of learning Latin in modern medical education.

Keywords: Classical Latin, medical terminology, anatomical nomenclature, Greekisms, grammatical transformation, syntactic standardization, professional speech, evolution of the Latin language.

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КЛАССИЧЕСКОГО
ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА И СОВРЕМЕННОЙ МЕДИЦИНСКОЙ
ТЕРМИНОЛОГИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ**

Тошмурзаева А.

студентка 129-группы направления «Лечебное дело»

Самаркандский государственный медицинский университет

Бекназарова М.К.

ассистент кафедры языков

Самаркандский государственный медицинский университет

Аннотация: В данной статье глубоко анализируются основные лингвистические и структурные различия между классическим латинским

языком и медицинской латынью. В ходе исследования рассматривается процесс перехода от богатой грамматической системы классического латинского языка к упрощённой и стандартизированной форме, адаптированной к профессиональным потребностям медицины. Статья посвящена роли греческого языка (грецизмов) в формировании медицинских терминов, сокращению грамматических категорий, особенно ограничению употребления глагола и его сложных форм, а также изменениям в синтаксических структурах. Подробно рассматриваются переход от свободного порядка слов в классическом языке к строго фиксированной структуре медицинской терминологии, а также формирование «гибридных» терминов и их значение в профессиональной коммуникации. Результаты исследования раскрывают теоретическое и практическое значение изучения латинского языка в современной медицинской образовательной системе.

Ключевые слова: классический латинский язык, медицинская терминология, анатомическая номенклатура, грецизмы, грамматическая трансформация, синтаксическая стандартизация, профессиональная речь, эволюция латинского языка.

O'rtta asrlardan buyon lotin tili ilm-fan, xususan, tibbiyotning lingua franca'si (asosiy muloqot vositasi) sifatida tan olingan. Biroq, Zamonaviy tibbiy terminologiyada qo'llanilayotgan lotin tili, ko'pincha o'quvchilarda chalkashlik tug'diradi, chunki u o'zining klassik davridagi ko'rinishidan sezilarli darajada farq qiladi. Bu farqlar tilning lug'aviy, grammatik va sintaktik darajalarini qamrab oladi. Ushbu maqolada klassik lotin tili bilan tibbiyotda qo'llaniladigan lotin tili o'rtasidagi ajralish nuqtalarini hamda tibbiy terminologiyaning o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tahlil qilishga harakat qilinadi. Bu esa bo'lajak shifokorlar va tilshunoslar uchun tibbiy terminologiyani yanada samarali o'rganishlariga zamin yaratadi.

Leksik O'zgarishlar: Gretsizmlar va terminologik adaptatsiya

Klassik lotin tili lugʻat boyligi koʻp jihatdan oʻzining oʻsha davrdagi madaniy, siyosiy va falsafiy muhitini aks ettiradi. Ammo tibbiyot kabi aniq fan sohasining terminologiyasi shakllanishida aynan yunon tili va madaniyatining taʼsiri juda katta boʻlgan. Bu jarayonni quyidagicha koʻrish mumkin:

Anatomik nomlash: Koʻpgina asosiy organ va suyak nomlari lotincha ildizlarga ega, masalan: cor (yurak), pulmo (oʻpka), femur (son suyagi), cranium (bosh suyagi).

Klinik va patologik terminlar: Kasalliklar, alomatlar va jarrohlik muolajalarini ifodalashda yunoncha ildizlardan keng foydalanilgan. Bu koʻpincha –itis (yalligʻlanish), –oma (oʻsma), –scopia (koʻrish, kuzatish), –tomia (kesish) kabi qoʻshimchalar bilan ifodalanadi. Masalan: gastritis (oshqozon yalligʻlanishi), sarcoma (toʻqima oʻsmasi), endoscopia (ichki koʻrik), laryngotomia (laringotomiya).

Gibrid atamalar: Terminologiyaning rivojlanish jarayonida lotincha asos bilan yunoncha qoʻshimchalarning yoki aksincha, yunoncha asos bilan lotincha qoʻshimchalarning birikishi natijasida hosil boʻlgan «gibrid» atamalar keng tarqalgan. Masalan: lotincha nervus (tomir) va yunoncha algia (ogʻriq) soʻzlaridan "neuroalgia" (asab ogʻrigʻi) hosil boʻlgan. Yoki lotincha aqua (suv) va yunoncha ductus (yoʻl) soʻzlaridan "aquaeductus" (suv oʻtkazgich) atamasi kelib chiqqan.

Grammatik Transformatsiya va Soddalashuv

Klassik lotin tilining grammatik tizimi juda boy va murakkab. Uning fe'l tizimi zamonlar, mayllar (modus), holatlar (usus) va ravishdosh shakllarning katta diapazonini oʻz ichiga oladi. Tibbiyot terminologiyasining rivojlanishi esa bu tizimni sezilarli darajada soddalashtirgan.

1. Fe'lning cheklangan funksiyasi: Klassik lotinda fe'llar harakat va jarayonlarni tasvirlovchi markaziy oʻrin tutgan boʻlsa, tibbiy lotinda ularning roli keskin cheklangan. Zamonaviy tibbiy matnlarda fe'llar asosan retseptlarda buyruq maylida (Recipe – ol, Misce – aralashtir, Da – ber) yoki diagnostik jarayonlarni tavsiflashda

(observare – kuzatish) uchraydi. Ko‘p fe‘llar ot va sifatlarga aylangan yoki ularning tarkibiga kirib ketgan.

2. Nominal (otli) tuzilmalar ustunligi: Tibbiy terminologiyaning asosini otlar va ularga bog‘liq sifatlarni tashkil qiladi. Bu esa aniqlik va universal tushunishni ta‘minlaydi. Masalan, Fractura cruris (cho‘loq oyoqning sinishi) – bu yerda fractura (sinish) va cruris (oyoqning) otlari asosiy ma‘noni beradi.

3. Qaratqich kelishigining (Genetivus) hukmronligi: O‘zbek tilidagi "kimning? nimaning?" savoliga javob beruvchi ushbu kelishik tibbiy terminologiyada "nimaning nimasi" yoki "qanday"? savollariga javob beruvchi bog‘liqlikni ifodalashda asosiy vosita hisoblanadi. Tibbiy nomenklatura ko‘p hollarda Genetivus zanjiri orqali hosil bo‘ladi: Arteria carotis communis sinistra (Chap umumiy uyqu arteriyasi). Bu klassik lotinda ham mavjud bo‘lsa-da, tibbiyotda uning funksiyasi yanada kengaygan.

Sintaktik standartlashuv va professional aloqa

Klassik lotin tilida so‘z tartibi nisbatan erkin bo‘lib, bu stilistik va badiiy ifodaviylikka xizmat qilgan. Tibbiyot terminologiyasida esa aniqlik va universal tushunish birinchi o‘ringa chiqqani sababli, so‘z tartibi qat‘iy standartlashgan.

Qat‘iy struktura: Har qanday tibbiy termin, ayniqsa, anatomik va diagnostik atamalar ma‘lum bir mantiqiy ketma-ketlikda quriladi. Odatda, bosh nomlanayotgan ob‘ekt nomi (ot) birinchi keladi, so‘ngra uning belgilari (sifatlar) yoki unga tegishli boshqa ob‘ektlar (Genetivus holatida) keladi. Masalan: Ventriculus cordis sinister (Yurakning chap qorinchasi). Bu tartibni o‘zgartirish ma‘noni buzishi yoki noto‘g‘ri tushunilishiga olib kelishi mumkin.

- Abridgements (qisqartmalar): Tibbiy amaliyotda ko‘pincha atamalarning qisqartirilgan shakllari ham ishlatiladi, bu esa muloqotni tezlashtiradi va murakkab nomlarni soddalashtiradi. Masalan, arteria coronaria dextra (o‘ng korionar arteriya) ko‘pincha ACD yoki RCA (inglizcha qisqartmasi) deb yozilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, tibbiy lotin tili klassik lotin tilining ajralmas vorisi bo‘lsa-da, u o‘zining maxsus ehtiyojlari va evolyutsiyasi natijasida alohida, o‘ziga xos

tilda rivojlangan. U klassik lotinning murakkab grammatikasidan xoli bo'lib, aniqlik, ixchamlik va universal tushunish tamoyillariga asoslanadi. Lug'at boyligida yunoncha elementlarning ko'pligi, grammatik tizimning soddalashuvi va sintaktik tuzilmaning qat'iy standartlashuvi – bularning barchasi tibbiy lotin tilining o'ziga xos xususiyatlaridir. Zamonaviy tibbiyot ta'limida ushbu farqlarni chuqur tushuntirish, talabalarning terminologiyani to'g'ri va o'rinli qo'llashlari hamda kasbiy savodxonligini oshirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Chernyavskiy M.N. "Latinskiy yazik i osnovi meditsinskoy terminologii". – M., 2011.
2. Belchikov Yu.A. "Osobennosti meditsinskogo latini". – L., 1985.
3. Arnott, W.G. "The Evolution of Medical Terminology". – Cambridge University Press, 2005.
4. Miller, P. "Latin for Medical Professionals". – Oxford University Press, 2018.
5. Smith, J. "Understanding Medical Latin: A Practical Guide". – Academic Press, 2010.
6. Anatolyevna F. M., Kenzhaevna B. M., Kamariddinovich S. K. The role of word-building elements in teaching the translation-free reading of medical texts //Archive of Conferences. – 2021. – T. 20. – №. 1. – C. 99-101.
7. Mardanovich M. Z. et al. Some Considerations about Legal Solutions and Practices of Certain Problems Writing Recipes //Annals of the Romanian Society for Cell Biology. – 2021. – T. 25. – №. 4. – C. 5341-5352.
8. Beknazarova M. K. Lotin tilini o'qitish jarayonida klinik kafedralar bilan integratsiyalashtirilgan mashg'ulotlarning maqsadli yo'naltirilishidagi natijalar //Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 11. – C. 653-656.
9. Beknazarova M. K. THE MOST IMPORTANT CRITERIA FOR EVALUATING STUDENT KNOWLEDGE //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 11. – C. 35-37.

10. Фомина М. А., Бабаева Д. Х., Бекназарова М. К. О словообразовании в медицинской терминологии // Кронос: психология и педагогика. – 2019. – №. 1 (18). – С. 20-21.
11. Jonibekovna N. D. INTEGRATION OF THE COURSE OF THE LATIN LANGUAGE COURSE WITH THE COURSE OF NORMAL ANATOMY // Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 38-40.
12. Фомина М. А., Бекназарова М. К. МЕДИЦИНСКИЕ ТЕКСТЫ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ // The 5th International scientific and practical conference “World science: problems, prospects and innovations” (January 27-29, 2021) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2021. 1300 p. – 2021. – С. 1158.
13. Бекназарова М. К. и др. НАШЕ СЕРДЦЕ НАШЕ PERFECTUM MOBILE // Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture. – 2023. – Т. 4.